

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

9/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 5/9 (4) – 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2024

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy

maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

SodiqovaShohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Насретдинова Дилфуза Мухаммадиновна</i> ЖЕНЩИНЫ ТАТАРКИ В КУЛЬТУРНОЙ ЖИЗНИ ТУРКЕСТАНА	13-19
<i>Хужаниязов Уктам Ешбаевич</i> ҚОРАҚАЛПОҚ ДАВЛАТ АКАДЕМИК МУСИҚАЛИ ТЕАТРИ МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА	20-25
<i>Saidaxmatov Sharifbek Toshpo'latovich</i> SURXONDARYO VA QASHQADARYO VILOYATLARIDA DEMOGRAFIK O'ZGARISHLAR, AHOLI BANDLIGI VA MIGRATSIYA JARAYONLARI	26-32
<i>Yakubov O'tkir Shermamatovich</i> XX ASRNING UCHINCHI CHORAGIDAGI IQTISODIY, IJTIMOIIY O'ZGARISHLAR VA ULARNING DEMOGRAFIK JARAYONLARGA TA'SIRI	33-37
<i>Саидбобоева Гулзора Нематжоновна</i> ЎРТА ОСИЁ ЭНЕРГЕТИКАЛАРИНИНГ I СЪЕЗДИ ХУСУСИДА	38-43
<i>Muminov Orifxuja</i> QIZILQUMNING LANDSHAFTI VA TARIXIY GEOLOGIYASI	44-49
<i>Avalova Gulshod Murodullayevna</i> HOJI BEKTOSH VALI – MUTASAVVUF FAYLASUF. HOJI BEKTOSH VALI MAJMUASI: TARIXI VA BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI	50-55
<i>Айтмуратова Жанылсын Жалгасовна, Жамалов Нурлан Юсупович</i> БУЮК АЛЛОМАЛАРИМИЗНИНГ МЕРОСИНИ ЎРГАНИШ АСОСИЙ ВАЗИФАМИЗ	56-61
<i>Qurbonova Marg'uba</i> TIL SOHASIDAGI O'ZBEKISTON HUKUMATI SIYOSATI, O'ZBEK TILINING DAVLAT TILI SIFATIDAGI NUFUZINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI	62-68
<i>Shoto'rayeva Sitora Xudoyberdi qizi</i> BUXORO XONLIGIDA TOJIDDIN HASANXOJANING TUTGAN O'RNI VA IJTIMOIIY FAOLIYATI	69-72
<i>Убайдуллаева Моҳисадаф Суннатилла қизи</i> ҚЎҒИРЧОҚ ЎЙИН ЭНГ ҚАДИМГИ НОМОДДИЙ МАДАНИЙ МЕРОС СИФАТИДА	73-76
<i>Xoliqulov Rustam Sharipovich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH SOHASIDAGI AMALGA OSHIRILAYOTGAN CHORA-TADBIRLAR	77-82
<i>Fayziyev Farrux Uktamovich</i> IMKONIYATI CHEKLANGAN INSONLAR O'RTASIDA O'TKAZILADIGAN XALQARO SPORT MUSOBAQALARINING RIVOJLANISH TARIXI	83-90
<i>Азаматова Гулмира Байирбековна</i> МЕҲНАТ МИГРАНТЛАРИНИ ИЖТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ Қўллаб-қувватлашнинг АЙРИМ ЖИҲАТЛАРИ	91-96

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna, Abduvohidov Behzod</i> ISHBILARMONLIK MUHITINI SHAKLLANTIRISHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI O'RNI	97-107
<i>Абдуллаев Алтинбек Янгибаевич, Холиёров Парда Саъдуллаевич</i> КОРХОНАЛАРДА ИНВЕСТИЦИЯЛАР ҲИСОБИНИНГ ИЛМИЙ-МЕТОДОЛОГИЯСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	108-124
<i>Payazov Murod Maksudovich</i> “O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI” AJDA YO'LOVCHI TASHISH TIZIMINI MODERNIZATSIYALASH DAVR TALABI	125-131
<i>Юнусов Бегенч Мавланбердиевич</i> ИҚТИСОДИЁТ ТАРМОҚЛАРИДА ИШЛАБ ЧИҚАРИШ РИВОЖЛАНИШИНИ БАШОРАТЛАШ, УЛАРНИНГ МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ	132-143
<i>Qo'chqarov Baxtiyor Hoshimjanovich, Sayitbaev Shermirza Datkamirzaevich</i> KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI AYLANMA VOSITALARINI SHAKLLANTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	144-151
<i>Мадрахимов Кахрамон Эгамберганович</i> МИНТАҚАВИЙ ИҚТИСОДИЙ СИЁСАТНИНГ СТРАТЕГИК УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИ	152-161
<i>Palvaniyazov Anvar Amatovich</i> MAMLAKAT IQTISODIYOTIGA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISHDA INVESTITSION SIYOSATNING AHAMIYATI	162-165
<i>Raximbayev Akmal Azatboyevich</i> HUDUDLARDA SANOAT AGLOMERATSIYALARINI SHAKLLANTIRISH BO'YICHA XORIJIY TAJIRIBALARDAN FOYDALANISH	166-172
<i>Raxmanova Rushana</i> O'ZBEKISTONDA TURIZM RIVOJI VA KADRLAR TAYYORLASHDAGI MUAMMOLAR	173-178
<i>Xayrullayev Shaxram Yunus o'g'li</i> SAMARQAND VILOYATIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA DINAMIKASI	179-186
<i>Qodirov Bahodir Tursunovich</i> “QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARI”NING O'ZBEKISTON IJTIMOIIY-IQTISODIY TARAQQIYOTIDAGI O'RNI	187-192
<i>Bekjanov Dilmurad Yuldashovich, G'oyibnazarov Muxammad Xamidbekovich</i> LIZING MUNOSABATLARINI RIVOJLANTIRISHDA SAMARALI MARKETING STRATEGIYALARINING AHAMIYATI	193-199
<i>Masharipova Durdona</i> RAQAMLI PLATFORMALARNING GLOBAL TASHQI SAVDOGA TA'SIRI: IMKONIYATLAR VA MUAMMOLAR	200-206
<i>Нурмухамедова Барно Исмаиловна, Урунова Гульнара Чарикулиевна</i> ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ РЕАЛИЗАЦИИ ИНИЦИАТИВНОГО БЮДЖЕТИРОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	207-213

<i>Xidirova Marg'uba Rustamovna, Zakirov Asilbek Adilovich</i> KORPORATIV BOSHQARUV MEKANIZMLARI ORQALI AKSIYADORLIK JAMIYATINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	214-218
---	---------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Ismoilov Maxamadixon</i> TALABALARDA FALSAFIY TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI	219-223
<i>Shaydullayev Normuhammad</i> INSON VA JAMIYAT O'ZARO ALOQALARI: MUVOZANAT VA RIVOJLANISH	224-228
<i>Раджапбоева Хуршида Мақсудовна</i> ШАРОФ РАШИДОВ БАДИЙ-АДАБИЙ МЕРОСИДАГИ ЭСТЕТИК КЛИШЕНИНГ УНИКАЛ ЎЗИГА ХОСЛИГИ	229-233
<i>Abdullayeva Marhabo Uskinbayevna</i> YUSUF XOS HOJIB "QUTADG'U BILIG" ASARIDA AXLOQ MASALASI.....	234-239
<i>Ризаев Илҳом</i> ТАРТИБ ВА ХАОС: ЎЗ-ЎЗИНИ ТАШКИЛЛАШТИРИШ ҲОЯЛАРИНИНГ ТАРИХИЙ ТАДҚИҚИ	240-247
<i>Niyozova Nilufar</i> OQILONA TURMUSH SHAROITINI YARATISHDA OILANING O'RNI	248-252
<i>Usmonov Farrux</i> FAN ETIKASI TUSHUNCHASINING TIZIMLI TAHLILI	253-258
<i>Mirjavxarova Feruzaxon Usmonjonovna</i> AYOLLARNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING IJTIMOY, IQTISODIY VA MADANIY ASOSLARI: TARIXDAN BUGUNGI KUNGACHA	259-266
<i>Primov Baxriddin Abdiraxmonovich</i> JAMIYAT BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA MA'NAVIY VA G'OYAVIY MEKANIZMLAR	267-272
<i>Raxmankulov Farxod Raximkulovich</i> ISLOHOTLAR JARAYONIDA MULKDORLAR QATLAMINING MILLIY O'ZLIGINI ANGLASHINING O'ZIGA XOS JIHATLARI	273-278
<i>Asatov Sodiq Safarovich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA MILLIY VA UMUMINSONIY QADRIYATLARGA PRAGMATIK YONDASHUVLARNING IJTIMOY-FALSAFIY TAHLILI	279-284
<i>Yusupova Feruza Zoyirovna</i> AXLOQIY TAFAKKURNING TAKOMILASHUVIDA AXLOQIY IDEALGA BO'LGAN EHTIYOJ	285-290
<i>Aripova Zulfiyaxon Solijonovna</i> SINERGETIKANING FALSAFIY VA IJTIMOY DUNYOQARASHGA TA'SIRI	291-296
<i>Saodatov Alimardon Abduraxmonovich</i> YOSHLARDA TABIAT IFLOSLANISHINI OLDINI OLISH VA UNI ASRAB AVAYLASH MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH	297-302

<i>Matluba Abduqodirovna Abdalimova</i> FALSAFIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHDA ANALITIK VA KRITIK YONDASHUVLAR	303-307
<i>Safarova Tumaris Rustamkulovna</i> KOTIB CHALABIYNING SHARQ ILM-FAN TARAQQIYOTIDA TUTGAN O'RNI	308-312
<i>Турсунов Мухиддин Болтаевич</i> АФСОНАВИЙ ДУНЁҚАРАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ ВА УНИНГ ИНСОН ТАФАККУРИГА ТАЪСИРИ	313-316
<i>Mamanov Jamoliddin Abduraximovich</i> XRISTIANLIK DININING KELIB CHIQISHI VA G'ARB DAVLATLARIGA TARQALISHI	317-326
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Karimova Ozodakhon Avazovna</i> LINGUOPRAGMATIC STUDY OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH A SOMATIC COMPONENT IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	327-338
<i>Sayfiddinova Gulnoza</i> MILLIY UYG'ONISH DAVRI QO'QON ADABIY MUHITIDAGI AYRIM TURKUM SHE'RLARNING JANRIY XUSUSIYATLARI	339-344
<i>Abdullayev Ziyodbek Mansurovich</i> O'ZBEK VA NEMIS TILLARI ANTROPONIMIKASIDA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR: KONTRASTIV TAHLIL	345-352
<i>Otaboyeva Mazmuna Rahimovna</i> FE'LNING SEMANTIK VA GRAMMATIK KATEGORIYALARIDAGI DARAJALANISHI: O'ZBEK VA INGLIZ TILLARI MISOLIDA	353-359
<i>Алиева Эльвина, Темирова Озода</i> ПОВЕЛЕНИЯ И ПОБУДИТЕЛЬНЫЕ ВЫСКАЗЫВАНИЯ СО ЗНАЧЕНИЕМ ЖЕЛАНИЯ В ПОЭТИЧЕСКИХ ТЕКСТАХ В. Ф. ХОДАСЕВИЧА	360-365
<i>Norqobilov Sanjar Rahmat o'g'li</i> BADIIY TARJIMADA LEKSIK-GRAMMATIK TRANSFORMATSIYALAR TADQIQI (JON GRINNING "THE FAULT IN OUR STARS" ROMANINING O'ZBEK TILIGA TARJIMASI MISOLIDA)	366-372
<i>Maxmudova Farangiz Muzaffar qizi</i> SAID AHMAD HAJVIYALARIDA YUKLAMALARNING AHAMIYATI	373-378
<i>Abdumajitov Xurshid Alisher o'g'li</i> MULOQOT VA MADANIYAT SHARHIDAGI SPORT TILI	379-382
<i>Rajabova Karomat Chorshanbi qizi</i> TURKOLOGIYADA SO'ZLASHUV USLUBIGA DOIR IZLANISHLAR	383-389
<i>Abdujalilova Ruxshona Abdug'afforzoda</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA JINOIY LINGVISTIK BIRLIKLARNING SHAKLLANISHIDA STILISTIK VOSITALARNING O'RNI	390-396
<i>Xasanova Kamila Baxtiyorovna</i> STUDYING ETHNOGRAPHIC VOCABULARY IN THE UZBEK LANGUAGE	397-401
<i>Бобаева Шахноза</i> ОСОБЕННОСТИ ЯЗЫКОВЫХ ЕДИНИЦ В РЕЧИ	402-407

<i>Рузибаева Азиза Қаҳрамановна</i> АВАЗ ЎТАР ИЖОДИНИНГ ЎЗБЕК ТИЛИГА ТАЪСИРИ	408-413
<i>Umurzakova Aygul Umarovna</i> ARAB TILSHUNOSLIGIDA ZIYORAT TURIZMI TERMINOLOGIYASINING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI VA RIVOJLANISH JARAYONI	414-418
<i>Sobirova Nodirabegim Murodjon qizi, Egamberdiyeva Sarvinoz Esonali qizi</i> STILISTIK FIGURALARNING TARJIMADAGI O'ZIGA XOSLIGI	419-423
<i>Xo'jamberdiyeva Gavhar Ilhom qizi</i> INGLIZ TILIDA "CHILD" KONSEPTINI AKS ETTIRUVCHI NOMINATSIYALAR	424-427
<i>Мирзаева Феруза Самижоновна</i> ЎЗБЕК ХАЛҚ МАҚОЛЛАРИДА АНТРОПОНИМЛАРНИНГ ҚЎЛЛАНИЛИШИ	428-433
<i>Badalbayeva Maloxat Yulchiyevna</i> TRANSLATION FEATURES OF EMERGENCY TERMS IN ENGLISH AND UZBEK: A COMPARATIVE ANALYSIS	434-438
<i>Berdimurotova Sevara Maxmudovna</i> RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR SOHASIDAGI O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI NEOLOGIZMLARNING YASALISH USULLARI VA QO'LLANILISH XUSUSIYATLARI	439-444
<i>Po'latova Sarvinoz Botir qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA ZIDDIYATLI KOMMUNIKATSIYANING LIGVISTIK EKSPERTIZASI	445-449
<i>Aripova Saodat Taxiroyvna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI HIKOYALAR TARJIMASINING LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI	450-453
<i>Azamatova Gulnoza</i> THE GRAMMATICAL CATEGORY OF NUMBER IN THE GERMAN LANGUAGE	454-458
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Мухитдинова Фирюза</i> КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ И ПОЛИТИКО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ НАСЕЛЕНИЯ В НОВОМ УЗБЕКИСТАНЕ	459-465
<i>Imotniyozov Doniyorbek Baxtiyor o'g'li</i> MULKNI BEGONALASHTIRISH SHARTNOMALARIGA OID KONSEPTUAL YONDASHUVLAR	466-470
<i>Ёкубов Шухратжон Восиджон угли</i> ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ КАК АВТОР И ИЗОБРЕТАТЕЛЬ: АНАЛИЗ ПРАВОВОЙ ЗАЩИТЫ ПРОИЗВЕДЕНИЙ И ИЗОБРЕТЕНИЙ, СОЗДАННЫХ ИИ, В РАМКАХ АВТОРСКОГО ПРАВА И ПАТЕНТНОГО ПРАВА	471-477
<i>Худайбердиева Мафтуна Зафар кизи</i> ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРАВА ДЕТЕЙ НА БЕСПЛАТНОЕ И КАЧЕСТВЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДОСТИЖЕНИЯ И АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ	478-483
<i>Begimov Rufat Musurmonovich</i> KONSTITUTSIYA – HUQUQ VA ERKINLIKLARIMIZ KAFOLATI	484-488
<i>Миножиддинов Абдурасул Баходирович</i> АЛИМЕНТ МАЖБУРИЯТЛАРНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ	489-494

<i>Иброҳимов Азимжон Абдумумин угли</i> “ЎЗБЕКИСТОН ФУҚАРОЛИК ҚОНУНЧИЛИГИДА КОРПОРАТИВ МУНОСАБАТЛАРГА ОИД ҚОИДАЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ: КОНЦЕПТУАЛ ЁНДАШУВ”	495-500
<i>Koryog'diyev Bobur Umidjon o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI FUQAROLIK KODEKSINING YANGI TAHRIRI LOYIHASI BIRINCHI BO'LIM 6-BOBIDAGI KONSEPTUAL MASALALAR TAHLILI	501-507
<i>Ғайбуллаев Соҳибжон Ғайбуллаевич</i> ИЖАРА ШАРТНОМАСИГА ОИД ҚОНУНЧИЛИКНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ БЎЙИЧА АЙРИМ ЁНДАШУВЛАР	508-514
<i>Саидов Бобур Бахромжонович</i> ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ЗАЩИТЫ ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ В ВЕБ-РАЗРАБОТКАХ	515-524
<i>Асадов Шаҳриддин Фахриддинович</i> РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АСОСИДА МАСЛАҲАТ ХИЗМАТЛАРИ КЎРСАТИШНИ ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ	525-529
<i>Ганиев Нихолбек Валиевич</i> НОТИЖОРАТ КОРПОРАТИВ ТАШКИЛОТЛАР	530-536
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Ortiqova Nargiza Akramovna</i> O'QUVCHILARDA TARBIYAVIY QADRIYATLAR MANBALARI VOSITASIDA UZLUKSIZ MA'NAVIY TARBIYANI OSHIRISHGA QARATILGAN SAMARALI PEDAGOGIK TEKNOLOGIYALAR	537-541
<i>Jamalova Nargiza Ulug'bek qizi</i> PEDAGOGIKA VA GUMANITAR FANLARINING JAMIYATDA TA'LIMNING O'ZGARISHI VA RIVOJLANISHIDA TUTGAN O'RNI	542-547
<i>Norboyev Nabijon Narziqulovich</i> SHAHMAT O'YININING SHAXS INTELEKTUAL SIFATLARINI SHAKLLANTIRISHGA TA'SIRI	548-553
<i>Batirov Behzod Baratovich</i> FIZIKA TA'LIM MAZMUNINI TABAQALASHTIRISHNING O'ZIGA XOSLIGI	554-559
<i>Razzoqova Mahliyo Qosimjonovna</i> GENDER METODINING NAZARIY ASOSLARI	560-564
<i>Xalilov Lenar Shevketovich</i> BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARIGA INNOVATSION O'QITISH USULLARINING SAMARADORLIGI VA PEDAGOGIK SHAROITLARI	565-569
<i>Turdimurodov Dilmurod Yo'ldoshevich</i> MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR JISMONIY TARBIYASINING PEDAGOGIK SHARTLARI	570-575
<i>Ernazarov G'olibjon Ne'matovich</i> JISMONIY YUKLAMADAN CHARCHASH VA QAYTARILISH DAVRLARINING FIZIOLOGIYASI	576-580
<i>Xudaykulova Dilbarxon Zokirovna, Erkinova Dilshoda Sherali qizi</i> BOLALARDA TADQIDIY FIKRLASH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHGA QARATILGAN PEDAGOGIK JARAYONNING ASOSIY XUSUSIYATLARI	581-586

<i>Eshdavlatov Abdullo Boybo'ri o'g'li, Uralov Sardor Abdulla o'g'li</i> TALABALARNING VOLEYBOL MASHG'ULOTLARIDA TEXNIK TAYYORGARLIGI	587-593
<i>Maxmudov Qudratbek Shavkat o'g'li</i> INGLIZ TILINI O'QITISHDA TALABALARNING MADANIYATLARARO MULOQOT KOMPETENSIYASINI TIL ELEMENTLARI ORQALI RIVOJLANTIRISH SAMARADORLIGI	594-607
<i>Mirzaeva Kamola Uralovna</i> THE ROLE OF THE FAMILY INSTITUTE IN EDUCATING A PROFESSIONAL GENERATION	608-612
<i>Tursunboyeva Mukhlisa Anvar kizi</i> BILINGUALISM AS A PROMISING FORM IN CHILDREN'S EDUCATION	613-619
<i>Ҳақназарова Нулуфар Қуранбоевна</i> ТАЪЛИМ ТРАНСФОРМАЦИЯСИ ШАРОИТИДА ПЕДАГОГ КАДРЛАР МАЛАКАСИНИ ОШИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК ТИЗИМИНИ СТРУКТУРАВИЙ-ФУНКЦИОНАЛ ТАЪМИНОТИ	620-625
<i>Sheraliyeva Shahnoza Usmanovna</i> INGLIZ TILIDA TALABALAR YOZISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA TURLI YOZMA MATN NAMUNALARINI TAHLIL QILISHGA QARATILGAN MASHQLARNING AHAMIYATI	626-633
<i>Джанабаева Адина</i> ВОЗМОЖНОСТИ ЦИКЛА ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН В ФОРМИРОВАНИИ МЕТОДИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА	634-641
<i>Xoliqnazarov Azamat Begaliyevich</i> TALABALARNING JISMONIY TARBIYA MASHG'ULOTLARIDA KUCH QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISH	642-646
<i>Elboyeva Shaxnoza</i> QASHQADARYO VILOYATIDA PEDAGOGIKA FANINING RIVOJLANISHIDA XOTIN-QIZLARNING O'RNI	647-651
<i>Садиев Валижон</i> СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ РАЗВИТИЯ ПАТРИОТИЧЕСКИХ КАЧЕСТВ УЧАЩИХСЯ В УСЛОВИЯХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ	652-657
<i>Pulatova Muhabbat Egamberdievna</i> UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISH JARAYONIDA O'QITUVCHILARDA INNOVATSION KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISH STRATEGIYASI	658-663

Received: 10 November 2024
Accepted: 15 November 2024
Published: 25 November 2024

Article / Original Paper

MAIN CHARACTERISTICS OF THE PEDAGOGICAL PROCESS FOR FORMING RESEARCH THINKING SKILLS IN CHILDREN

Khudaykulova Dilbarkhan Zokirovna,
Teacher of Namangan State Pedagogical Institute

Erkinova Dilshoda Sherali kizi,
Student of Namangan State Pedagogical Institute

Abstract. This article analyzes the main features of the pedagogical process of involving children in research activities. In preschool education, the role of research activities for children is important, and it serves to develop their independent thinking, problem solving and new knowledge acquisition skills. Research activity helps children to form analytical and creative thinking, freely express their thoughts and expand their knowledge through experience. The article examines methodological approaches, interactive methods and the role of the educator in successfully teaching children research activities in the organization of the pedagogical process. Special attention is paid to the role of the pedagogue in the development of research activities, teaching children to solve problems and stimulating their logical thinking.

Keywords: research activity, preschool education, pedagogical process, independent thinking, analytical thinking, creative activity, logical thinking, interactive methods, child development, pedagogical approaches.

BOLALARDA TADQIDIY FIKRLASH KO'NIKMALARINI SHAKLANTIRISHGA QARATILGAN PEDAGOGIK JARAYONNING ASOSIY XUSUSIYATLARI

Xudaykulova Dilbarxon Zokirovna,
Namangan davlat pedagogika instituti kata o'qituvchisi

Erkinova Dilshoda Sherali qizi
Namangan davlat pedagogika institute talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada bolalarni tadqiqiy faoliyatga jalb qilishning pedagogik jarayonidagi asosiy xususiyatlari tahlil qilinadi. Maktabgacha ta'limda bolalar uchun tadqiqiy faoliyatning o'rni katta bo'lib, ularning mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish va yangi bilimlarni o'zlashtirish qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Tadqiqiy faoliyat bolalarda analitik va ijodiy fikrlashni shakllantirish, o'z fikrlarini erkin ifoda etish va tajriba orqali o'z bilimlarini kengaytirishga yordam beradi. Maqolada pedagogik jarayonni tashkil etishda bolalarga tadqiqiy faoliyatni muvaffaqiyatli o'rgatishning metodologik yondashuvlar, interaktiv usullar va tarbiyachining roli ko'rib chiqiladi. Tadqiqiy faoliyatni rivojlantirishda pedagogning o'rni, bolalarga muammolarni hal qilishni o'rgatish va ularning mantiqiy fikrlashlarini rag'batlantirishga alohida e'tibor qaratiladi.

Kalit so'zlar: tadqiqiy faoliyat, maktabgacha ta'lim, pedagogik jarayon, mustaqil fikrlash, analitik fikrlash, ijodiy faoliyat, mantiqiy fikrlash, interaktiv metodlar, bolalar rivoji, pedagogik yondashuvlar.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI9Y2024N90>

Kirish. Kichik yoshdagi bolalar dunyoni o'rganish, yangi bilimlar olish, o'zini ifoda etish va atrof-muhitni tushunish istagida doimiy ravishda faoliyat ko'rsatadilar. Maktabgacha

ta'limda bolalarni tadqiqiy faoliyatga jalb qilish, ularning mustaqil fikrlash, analitik va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, shuningdek, dunyoqarashini kengaytirish jarayonida juda muhim rol o'ynaydi. Bolalarni tadqiqiy faoliyatga yo'naltirish, ularning ilmiy izlanishlarga qiziqishini uyg'otish va bilim olishning mustaqil yo'llarini ko'rsatish, ularda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda asosiy omil hisoblanadi.

Tadqiqiy faoliyat – bu bolalar tomonidan amalga oshiriladigan, yangi bilimlarni o'zlashtirish, o'zgarishlarni kuzatish va muammolarni hal qilish jarayonidir. Maktabgacha ta'limda tadqiqiy faoliyat bolalarning o'z fikrlarini erkin ifoda etishiga, o'zlarini mustaqil ravishda o'rganishga, savollar berishga va o'zlarining kuzatuvlarini tahlil qilishga imkon yaratadi. Pedagogik jarayonni tashkil etishda bolalar tadqiqiy faoliyatga jalb qilinishi, ularning bilim olish jarayonida faol ishtirok etishi, yangi bilimlarni tajriba asosida o'rganishi va o'zlarining fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga erishish muhimdir.

Adabiyotlar tahlil va metodologiya. Bolalarni tadqiqiy faoliyatini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik jarayonning asosiy xususiyatlarini o'rganishda, turli ilmiy manbalar va tadqiqotlarga murojaat qilish muhimdir. Bolalar ta'limi va tarbiyasidagi tadqiqiy faoliyat, mustaqil fikrlash va ijodiy faoliyatning rivojlanishiga bag'ishlangan ko'plab ishlar mavjud. Tadqiqotlar bolalar yoshiga mos holda tadqiqiy faoliyatni qo'llash, uning samaradorligini oshirish va bolalarning mantiqiy fikrlashini rivojlantirish borasida keng qamrovli tahlilni amalga oshiradi. Vygotskiy L. S. (1978) o'zining “Pedagogik psixologiya” asarida bolalar faoliyatini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega bo'lgan konseptlarni taqdim etadi. Uning ta'kidlashicha, tadqiqiy faoliyat bolaning ongini shakllantiruvchi asosiy jarayonlardan biridir. Tadqiqiy faoliyatning rivojlanish jarayoni bolalarning o'zgaruvchan dunyoqarashi va mustaqil fikrlashlarini shakllantiradi.[1,72]

Piaget J. (1970) o'zining kognitiv rivojlanish nazariyasida bolalarning dunyoqarashining shakllanishida tajriba va o'rganishning muhim rol o'ynashini ta'kidlagan. Piagetning fikriga ko'ra, bolalar tadqiqiy faoliyatni amalga oshirishda o'z tajribalaridan foydalangan holda yangi bilimlarni o'zlashtiradilar. Bu jarayon muayyan bosqichlarga bo'lingan bo'lib, har bir bosqichda bolalar o'z bilimlarini kengaytirib boradi.[2,3]

Dewey J. (1938) pedagogik yondashuvni rivojlantirishga katta hissa qo'shgan mutaxassis. Dewey bolalarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishda tadqiqiy faoliyatning ahamiyatini ta'kidlagan. Uning fikriga ko'ra, tadqiqiy faoliyat bolalarni aniq savollarni berish, mulohaza qilish, tahlil qilish va xulosalar chiqarishga o'rgatadi.

Gardner H.(1993) “Ko'p intellektual nazariya”da bolalar o'z faoliyatida ko'plab intellektual qobiliyatlarni rivojlantiradilar. Tadqiqiy faoliyatni amalga oshirish jarayonida bolalar o'ziga xos ko'nikmalarini shakllantiradi va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi.

Biz tadqiq etayotgan mavzu yuzasidan O'zbek olimlari ham salmoqli ijod qilishgan. Maktabgacha ta'limda bolalarni tadqiqiy faoliyatga jalb qilish, ularning mustaqil fikrlash, ijodiy qobiliyatlar va tanqidiy fikrni rivojlantirishda alohida ahamiyatga ega. O'zbek olimlari ham bu sohada katta ilmiy ishlar olib borgan va bolalar ta'limi, xususan, tadqiqiy faoliyatni rivojlantirish borasida ko'plab yondashuvlarni ishlab chiqqan. Quyida O'zbekistonlik mashhur pedagog, psixolog va ta'limshunoslarning bu mavzudagi asosiy tadqiqotlari va yondashuvlarini ko'rib chiqamiz.

Abdurahmonov A. (2001) o'zining “Pedagogik faoliyat va bolalar psixologiyasi” asarida bolalarning tadqiqiy faoliyatini rivojlantirishda muhim psixologik asoslarni tahlil qiladi. U,

xususan, bolalar faoliyatining kognitiv rivojlanish jarayonini, shuningdek, mustaqil fikrlashni rag'batlantiruvchi pedagogik usullarni ko'rsatadi. Tadqiqotda bolalarning yoshiga mos holda ilmiy izlanishlarni o'rgatish va bu jarayonda pedagogning roli alohida ta'kidlangan. Abdurahmonovning ishida bolalarni tadqiqiy faoliyatga jalb qilishda faqat nazariy bilimlarni emas, balki amaliy tajribalarni ham e'tiborga olish zarurligi ko'rsatiladi.

Jalilov T. (2004) "Bolalarni tadqiqiy faoliyatga jalb qilish usullari" mavzusida olib borgan tadqiqotida bolalar ta'limida amaliy va nazariy metodlarni o'rganish muhimligini ta'kidlaydi. U pedagogik jarayonni bolalarga taqdim etishda interaktiv yondashuvlar va o'quv jarayonining barcha qatlamlarini birlashtirish kerakligini ta'kidlaydi. Tadqiqotda pedagogning bolalarni ilmiy izlanishlarga jalb qilishda samarali metodlar va usullarni tanlashda e'tibor qaratilgan. Jalilovning ishlari bolalar o'rtasida mustaqil fikrlash va ijodiy faoliyatni rivojlantirishda interaktiv metodlarning samaradorligini ko'rsatadi.

Yoqubov O. (2010) o'zining "Bolalar psixologiyasi va ta'limda tadqiqiy faoliyat" asarida bolalarning psixologik rivojlanishini va tadqiqiy faoliyatga jalb etilishining ilmiy asoslarini muhokama qiladi. U, ayniqsa, maktabgacha yoshdagi bolalarga ilmiy izlanishlarni o'rgatishda ularga kognitiv va mantiqiy fikrlashni rivojlantirishning ahamiyatini ta'kidlaydi. Tadqiqotda bolalarning faoliyatini tashkil etish, o'z fikrlarini erkin ifoda etish, o'zgarishlarni kuzatish va tajriba o'tkazish metodlari yoritilgan. Yoqubovning ishida bolalarni ilmiy faoliyatga jalb qilishda tarbiyachining pedagogik mahorati va metodik bilimlari alohida ahamiyatga ega ekani ko'rsatilgan.

Mahmudov N. (2015) "Innovatsion pedagogik texnologiyalar va bolalar ta'limi" mavzusida olib borgan tadqiqotlarida zamonaviy pedagogik texnologiyalarning bolalar ta'limidagi o'rni va ahamiyatini tahlil qiladi. Uning asarlarida bolalarni tadqiqiy faoliyatga jalb qilishda informatika va axborot texnologiyalaridan qanday foydalanish mumkinligi, interaktiv ta'lim texnologiyalarini qo'llashning samaradorligi alohida ko'rsatilgan. Mahmudov, shuningdek, bolalarni ilmiy izlanishlarga va tadqiqot faoliyatiga jalb qilishda multimedia texnologiyalari, onlayn resurslar va virtual laboratoriyalardan foydalanishni ta'kidlagan.

Ibragimov X. (2012) o'zining "Bolalar rivoji va tadqiqiy faoliyat" asarida bolalarni tadqiqiy faoliyatga jalb qilish jarayonini psixologik va pedagogik nuqtai nazardan tahlil qiladi. Ibragimovning fikriga ko'ra, tadqiqiy faoliyat bolalarning faqat ilmiy bilimlarini o'zlashtirishda emas, balki ularning shaxs sifatida rivojlanishida ham katta rol o'ynaydi. Uning ilmiy ishlari bolalar o'rtasida mustaqil fikrlash, savollar berish va ularni hal qilish ko'nikmalarini shakllantirishda muhim o'rin tutadi.

O'zbek olimlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlar bolalarni tadqiqiy faoliyatga jalb qilishda turli metodologik yondashuvlar va pedagogik usullarni ishlab chiqishga katta hissa qo'shgan. Ulardan jalb etilgan yondashuvlar bolalarning mustaqil fikrlash, ijodiy faoliyatni rivojlantirish va ilmiy izlanishlarga qiziqishini oshirishga xizmat qiladi. Tadqiqiy faoliyatning bolalar rivoji uchun qanday ahamiyatga ega ekanligi, pedagogning roli va zamonaviy pedagogik texnologiyalar yordamida amalga oshirilishi kerakligi haqida ko'plab foydali ilmiy izlanishlar mavjud.

Maqolada bolalarni tadqiqiy faoliyatini rivojlantirishga qaratilgan pedagogik jarayonni tahlil qilishda metodologik yondashuvlar va metodlar quyidagi asosiy tamoyillarga asoslanadi:

- Tadqiqiy faoliyatni rivojlantirish bo'yicha amaliy tadqiqotlar o'tkazish, bolalarning faoliyatini va ularning natijalarini tahlil qilishda asosiy metod hisoblanadi. Bu metod

orqali bolalar tomonidan o'rganilgan bilimlar va amalga oshirilgan tajribalar sinovdan o'tkaziladi. Tadqiqiy faoliyatni tashkil etishda bola bilan to'g'ridan-to'g'ri muloqot va amaliy tajriba o'tkazish zarur.

- Bolalarni tadqiqiy faoliyatga jalb qilishda eksperimental metodni qo'llash muhimdir. Tadqiqotlar bolalarning muayyan pedagogik usullar asosida o'zgarishini o'rganishga yordam beradi. Eksperiment yordamida bolalarning fikrlaridagi o'zgarishlar, o'zgarishlarni qo'llash jarayonida yuzaga keladigan qiyinchiliklar va metodlarning samaradorligi tahlil qilinadi.
- Pedagogik monitoring orqali bolalarning tadqiqiy faoliyatiga doir natijalar doimiy ravishda kuzatiladi. Monitoring bolalarning mustaqil fikrlash va tadqiqiy faoliyatini rivojlantirishdagi muvaffaqiyatlarini baholashda yordam beradi. Bu metod orqali bolalarning ilmiy izlanishlar jarayonida yuzaga keladigan muammolar va to'siqlarni aniqlash mumkin.
- Tadqiqiy faoliyatni rivojlantirish bo'yicha turli pedagogik usullarni solishtirish orqali samarali metodlarni tanlash mumkin. Bu metod bolalar tomonidan o'rganilgan bilimlarni turli pedagogik yondashuvlar bilan taqqoslashga imkon beradi. Shuningdek, bu metod yordamida bolalarning tadqiqiy faoliyatda qaysi metodni afzal ko'rishi tahlil qilinadi.
- Interaktiv metodlar bolalar faoliyatini rag'batlantiradi va ularga bilimlarni o'zlashtirishda faol ishtirok etishga imkon beradi. Interaktiv metodlar yordamida bolalar o'zaro muloqot qilish, savollar berish va javob olish orqali tadqiqiy faoliyatga jalb etiladi.
- Bolalarning tadqiqiy faoliyatini rivojlantirishda yozma ishlar va tahlil qilish metodidan foydalanish mumkin. Yozma ishlar bolalar o'z fikrlarini ifoda etish va kuzatgan hodisalarini tahlil qilish uchun samarali vosita hisoblanadi.

Muhokama. Tadqiqiy faoliyat jarayonida bolalar o'zlarini mustaqil ravishda fikrlashga, savollar berishga va ularning javoblarini topishga o'rganishadi. Pedagogik jarayonning birinchi xususiyati shundaki, bolalarga mustaqil fikrlash imkoniyati yaratish zarur. Bu, o'z navbatida, ularning shaxsiy rivojlanishiga xizmat qiladi. Tarbiyachi bolalar uchun muammolarni ochib berib, ularni mustaqil ravishda hal qilishga undashi, ular bilan munozara o'tkazishi, savollar berish va ularga javob topishda yordam berishi kerak. Buning natijasida, bolalar o'z fikrlarini erkin ifoda etishadi, o'z qarorlarini mustaqil ravishda qabul qilishga o'rganishadi (buning uchun albatta rag'batlantirishi lozim) hamda muammolarni hal qilishda noan'anaviy va ijodiy yondashuvlarni qo'llashga malakasi shakllanadi.[3,45]

Tadqiqiy faoliyatni rivojlantirishda kuzatish va tadqiqot faoliyatiga jalb etish juda muhim. Bolalar tabiatdagi o'zgarishlarni kuzatish, turli hodisalarni tahlil qilish, tajriba o'tkazish orqali o'z bilimlarini mustahkamlashadi. Tadqiqiy faoliyat jarayonida kuzatish va tajriba o'tkazish muhim o'rin tutadi. Pedagogik jarayonning ikkinchi asosiy xususiyati shundaki, pedagog bolalarni tabiatdagi o'zgarishlar, kundalik hayotdagi hodisalarni o'rganishga jalb qiladi. Bu orqali bolalar yangi bilimlarni amaliyotda qo'llashni o'rganadilar.

- Bolalar turli hodisalarni kuzatib, ularni tahlil qilishadi.
- Amaliy tajribalar o'tkazilib, natijalar chiqarmoqda ishtirok etishadi.
- Tajriba orqali o'z bilimlarini kengaytirishadi va mustahkamlashadi.

Tadqiqiy faoliyatni rivojlantirishda bolalarni muammolarni aniqlash va ularni hal qilishga undash muhimdir. Pedagogik jarayonning uchinchi asosiy xususiyati bolalarni turli vazifalar va masalalar orqali muammolarni hal qilishga o'rgatishdan iborat. Buning uchun, tarbiyachi bolalarga kundalik hayotdagi oddiy vazifalarni taqdim etib, ular o'zlarining fikrlarini kiritishlari va qarorlar qabul qilishda ishtirok etishlari mumkin. Buning natijasida, bolalar qaror qabul qilishda o'zini ko'rsata olishadi, muammolarni tahlil qilish, ular haqida fikr yuritish va hal qilishga o'rgatiladi va tajriba orqali o'z g'oyalarini ilgari surishadi, sinab ko'rishadi.

Pedagogning roli bolalarni tadqiqiy faoliyatga jalb qilishda katta ahamiyatga ega. Pedagog tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda yordam beruvchi asosiy shaxsdir. Pedagogik jarayonning to'rtinchi xususiyati shundaki, pedagog bolalarning faoliyatini yo'naltiradi, ularni tashvishga soluvchi savollar bilan rag'batlantiradi, ularga turli metod va usullarni taklif qiladi. Shuningdek, pedagog bolalarga tanqidiy fikrni shakllantirishda yordam berishi kerak. U bolalarning izlanishlarini qo'llab-quvvatlaydi, savollarga to'g'ri javoblar topishga yordam beradi va o'z fikrini asoslashga o'rgatadi.

Pedagogning faol harakatlari natijasida quyidagi natijalarga erishish mumkin:

- Pedagog bolalarning tadqiqiy faoliyatini yo'naltiradi.
- Savollar orqali bolalar o'z fikrlarini bildirishi va sinovdan o'tkazishi mumkin.
- Pedagog bolalarga yangi bilimlarni o'rganishda yo'l-yo'riq ko'rsatadi va rag'batlantiradi.

Natijalar. Shuni alohida aytish zarurki, tadqiqiy faoliyatni jamoaviylik, kommunikativ faoliyatsiz tasavvur qilish qiyin. Tadqiqiy faoliyatni rivojlantirishda kommunikativ faoliyatning o'rni juda katta. Bolalar bir-biri bilan o'z fikrlarini almashish, guruhda ishlash, hamkorlikda muammolarni hal qilishni o'rganadilar. Pedagogik jarayonning beshinchi xususiyati – bolalarning birgalikda ishlash va fikr almashish orqali bilimlarini oshirishdir. Tadqiqiy faoliyat bolalarga o'z g'oyalarini baham ko'rish, boshqalar bilan fikr almashish va muloqot qilish imkoniyatini beradi. Buning natijasida bolada quyidagi ko'nikmalar shakllanadi:

- Bolalar o'z fikrlarini boshqalar bilan almashadilar.
- Guruhda ishlash va hamkorlik qilish ko'nikmalari rivojlanadi.
- Muloqot orqali bolalar o'z bilimlarini yanada chuqurlashtiradilar.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash tadqiqiy faoliyatni rivojlantirishda yana bir samarali vosita bo'lishi mumkin. Pedagogik jarayonning oltinchi xususiyati shundaki, bolalar uchun interaktiv ta'lim vositalari, onlayn resurslar, multimedialar va boshqa zamonaviy texnologiyalar yordamida o'rganish jarayonini jonlantirish mumkin. Bu usullar bolalarni ilmiy izlanishlarga jalb qilish, turli muammolarni hal qilishda yangi imkoniyatlar yaratadi. Zamonaviy texnologiyalar yordamida bolalar o'z bilimlarini kengaytirishadi, interaktiv va multimedia vositalari orqali bolalar o'z bilimlarini sinab ko'rishadi, onlayn resurslar va boshqa texnologiyalar yordamida o'rganish jarayoni samarali va qiziqarli bo'ladi.

Xulosa. Bolalarni tadqiqiy faoliyatga jalb qilish – bu nafaqat ularning bilimlarini kengaytirish, balki ularning shaxsiy rivojlanishiga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Pedagogik jarayonning asosiy xususiyatlari bolalarni mustaqil fikrlashga, muammolarni hal qilishga va o'z bilimlarini amaliyotda qo'llashga undaydi. Bu jarayonni samarali tashkil etish uchun pedagogning yuksak mahorati, innovatsion metodlarni qo'llash, hamkorlikda ishlash va kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish juda muhimdir. Bolalar tadqiqiy faoliyatga jalb

etilganda, ular nafaqat o'rganishni, balki o'zlarini erkin ifoda etishni, mustaqil fikrlashni ham o'rganadilar.

Bolalarni tadqiqiy faoliyatga jalb qilish – bu ularning mustaqil fikrlash, ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish va ilmiy izlanishlarga bo'lgan qiziqishini shakllantirishda muhim vositadir. Tadqiqiy faoliyat bolalar uchun yangi bilimlarni o'zlashtirish, atrof-muhitni tushunish va o'z tajribalarini sinab ko'rish imkoniyatini yaratadi. Maktabgacha ta'limda bolalarni tadqiqiy faoliyatga jalb qilish, ularda tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Pedagoglar bolalar uchun tadqiqiy faoliyatni samarali tashkil etishda turli metodlar va pedagogik yondashuvlarni qo'llashlari zarur. Bu jarayonda bolalarni mustaqil o'rganish, savollar berish, kuzatish va xulosalar chiqarishga undovchi usullar asosiy rol o'ynaydi. Shuningdek, interaktiv yondashuvlar, multimedia va zamonaviy pedagogik texnologiyalar yordamida tadqiqiy faoliyatni qo'llab-quvvatlash bolalarning qiziqishini oshiradi va bilim olishning samaradorligini oshiradi.

Tadqiqiy faoliyat orqali bolalar nafaqat bilimlarni o'zlashtiradilar, balki o'z shaxsiy rivojlanishlarini kuzatib, mustaqil fikr yuritish va amaliyotga asoslangan qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini egallashadi. Shu sababli, bolalarni tadqiqiy faoliyatga jalb qilish nafaqat ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi, balki ularning kelajakda ijodiy, analitik va mantiqiy fikrlovchi shaxslar sifatida rivojlanishiga katta hissa qo'shadi.

Bundan tashqari, tadqiqiy faoliyat bolalar uchun o'rganish jarayonining qiziqarli va interaktiv bo'lishini ta'minlaydi, bu esa ularning dunyoqarashini kengaytiradi va o'ziga bo'lgan ishonchni oshiradi. Pedagoglarning yuksak kasbiy mahorati va to'g'ri yondashuv orqali bolalar tadqiqiy faoliyatni muvaffaqiyatli amalga oshirishi mumkin, bu esa ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqadi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Vygotskiy L.S. To'plam Op. 6 jildda / Ed. A.M. Matyushkina. - M.: Pedagogika, 1982-1984 yillar. - T. 3. - B. 673.
2. Ikromovna TO. The development of creativity in the students of higher education institutions as an urgent pedagogical problem. In: E Conference Zone. 2022. pp. 301-303
3. Zhang LF, Watkins D. Cognitive development and student approaches to learning: An investigation of Perry's theory with Chinese and US university students. Higher Education. 2001;41(3):239-261. DOI: 10.1023/A:1004151226395
4. Zokirovna, X. D. (2021). A Modern Approach to the Organization of Art Activities for Preschool Children. International Journal of Culture and Modernity, 11, 331-336.
5. Худайкулова, Д. З. (2019). МЕТОДЫ ФОРМИРОВАНИЯ ДЕТСКОГО МИРОВОЗЗРЕНИЯ. Экономика и социум, (11 (66)), 739-742.
6. Zokirovna, H. D. (2019). PEDAGOGICAL-PSYCHOLOGICAL FEATURES OF THE MANIFESTATION OF CREATIVE ABILITIES IN PRESCHOOLERS. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 7(12).
7. Khudoyqulova, D. (2022). THE BASIC PRINCIPLES OF THE FORMATION OF CREATIVE THINKING IN THE PROCESS OF PREPARING PRESCHOOL CHILDREN FOR SCHOOL. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 10(4), 736-742.
8. Xudaykulova, D. (2024). BOLALARNING MUSTAQIL BADIY FOALIYATLARIGA RAHBARLIK QILISH METODLARI. Farg'ona davlat universiteti, (3), 194-194.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/9 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).